

‘Ethiek is met je voeten in de modder staan’

De notaris als ethisch professional

Wat kun je als (kandidaat-)notaris leren van een professor vastgoedeconomie, executie- en beslagrecht, internationaal goederenrecht of fiscaal concernrecht? Veel! De kennis op universiteiten is eindeloos. Voor deze rubriek praten wij elk nummer met een andere hoogleraar of docent. We maken een rondje door het land met de vraag: 'Wat kan het notariaat van u leren?' Deze keer een lesje rechtsfilosofie en beroepsethiek voor juristen van Iris van Domselaar.

TEKST Jessica Hendriks | BEELD Truus van Gog

Ik ben jurist en filosoof. Maar ik ben beter in het reflecteren op de rechtspraktijk dan daar onderdeel van uit te maken. Dat vind ik wel echt het knappe van praktijkjuristen. Ze kunnen *on the spot* belangrijke keuzes maken. Dit vergt een vorm van moedigheid. Je neemt verantwoordelijkheid om keuzes te maken waar soms stevige consequenties aan verbonden zijn. Ik vind het interessant om filosofisch na te denken over rechtsplegingsvraagstukken en dilemma's waar professionals mee te maken krijgen. Je ziet dat juristen op verschillende manieren omgaan met het feit dat hun keuzes soms ook pijnlijke consequenties kunnen hebben. In de rechtspraak zit dat natuurlijk bij uitstek. De een worstelt daarmee en ligt 's nachts wakker, de ander zegt gewoon zijn werk te doen.'

VRAAGSTUKKEN

'Ik ben universitair hoofddocent beroepsethiek voor juristen en rechtsfilosofie aan de Universiteit van Amsterdam. Ook ben ik oprichter en directeur van het *Amsterdam Centre on the Legal Professions (ACLP)*. Wij houden ons daar bezig met vraagstukken die betrekking hebben op de rechtstatelijke en beroepsethische kwaliteit van rechtspleging en op de toegang tot recht. Wij verzorgen onderzoek, onderwijs, advies, lezingen en masterclasses. Helaas is aan onze faculteit minder aandacht en ruimte voor het notariaat dan voor andere juridische beroepen.'

WIE Iris van Domselaar
WAT Rechtsfilosofie en beroepsethiek voor juristen
WAAR Universiteit van Amsterdam
LES 'Herken dilemma's en pluis ze uit'

RIJDENDE TREIN

'Wat ik doe in mijn lessen? Ik laat studenten die de zogenoemde Togaminor volgen, stilstaan bij de vooroordelen die ze mogelijk hebben. Dit als onderdeel van onderzoek naar de betekenis van de kernwaarde "onpartijdigheid". Dat is soms diep graven, want lang niet iedereen is zich daar bewust van. Dit kunnen dingen zijn, zoals "mensen met een tatoeage zijn dom". Vervolgens gaan we na hoe die vooroordelen mee kunnen spelen in de rechtspraktijk straks. In de intimiteit van zo'n werkgroep kun je daar gerust over praten. En als er ook nog iemand met een tatoeage zit, krijg je bijzondere reflecterende en confronterende gesprekken. Ik probeer een realistische benadering van beroepsethiek naar voren te brengen. Dus niet alleen uitgaan van het ideaal, maar ook aandacht voor mogelijke obstakels. Kunnen juristen wel echt onpartijdig zijn? Er kan sprake zijn van groepsdruk of financiële prikkels. De multidisciplinaire benadering daarbij is belangrijk. Wat leert bijvoorbeeld de psychologie en de sociologie ons hierover? Het is belangrijk hier tijdens de opleiding al bij stil te staan. Als de student eenmaal in de praktijk werkt, is het moeilijk om jezelf daarvan bewust te zijn. Dan rijdt de trein al.'

HET BREIN

'Ik vraag vaak gastdocenten, zoals advocaten, rechters en officieren van justitie voor mijn lessen over dilemma's. Soms krijg ik als antwoord dat ze nooit dilemma's hebben. Dat respecteer ik natuurlijk. Maar iedereen heeft ze! Het is alleen niet altijd gemakkelijk om dilemma's te herkennen. Ons brein houdt niet van ambivalentie. Een tip voor notarissen kan zijn: sta eens een week stil bij de gevolgen van bepaalde beslissingen. Voor anderen, de omgeving of het algemeen belang. En hoe je hebt gehandeld. Vertel je jezelf dan meteen

een legitimerend verhaal of is het brein dan ook in staat het eventuele dilemma in te zien? Waar zitten de spanningen? Ethiek en kernwaarden moet je niet zien als een etiket of eigenschap, maar als voortdurende uitdaging. Natuurlijk moeten juristen ook gewoon hun werk doen, dus je kunt er niet elke dag bij stilstaan, maar wel zo nu en dan.'

VALKUILEN

'Juristen zijn ook gewoon mensen en over de ethische valkuilen van mensen is inmiddels zo veel onderzoek gedaan. Je kunt je hier dus maar het best bewust van zijn. Soms heb je een bepaald ethisch zelfbeeld, maar als je moet handelen, doe je iets heel anders. Het loont voor beroepsopleidingen van juridische beroepen om daar echt mee te oefenen. Ethiek is met je voeten in de modder staan. Ethisch handelen is doen, doen, doen en daarop reflecteren. Het is geen boek dat je moet lezen. Al kan lezen over ethiek natuurlijk nooit kwaad.' ■

